

**TRANSMISIUNILE ARMATEI ROMÂNE
ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI
(1916-1919)**

**TRANSMISSIONS IN ROMANIAN ARMY DURING
THE WAR FOR NATIONAL REUNIFICATION
(1916-1919)**

General-locotenent (r.) prof. univ. dr. Cristea DUMITRU*

Motto: „Patriotismul, cu toate acestea, nu este iubirea țărânei, ci iubirea trecutului. Fără cultul trecutului nu există iubirea de țară”.

Mihai Eminescu

Rezumat

În Marele Război pentru Întregirea Neamului (1916-1919) specialiștii de transmisiuni ai armatei române, inventivi și inteligenți, au găsit cele mai bune soluții și procedee pentru realizarea unor sisteme de transmisiuni eficiente și viabile care au asigurat legături de calitate între comandamente (puncte de comandă) cu toate că înzestrarea era insuficientă, iar efectivele reduse. O contribuție remarcabilă în acest sens a avut-o prof. ing. Dimitrie Leonida, care a fost însărcinat de Marele Cartier General să înființeze urgent un post de telegrafie la Roman pentru comunicațiile TFF (telegrafie fără fir) ale Armatei române între Moldova și Muntenia.

***Cuvinte cheie:** transmisiuni; campanii din 1916, 1917; războiul pentru întregirea neamului 1916-1919; posturi telegrafie fără fir (t.f.f.); organizarea transmisiunilor; serviciul radiogoniometrie; serviciul de corespondență; agenții de legătură.*

Abstract

In the Great War for National Reunification (1916-1918) army specialists in transmissions, inventive and intelligent, managed to devise the best solutions for achieving efficient and reliable transmission systems that ensured high quality connections between commands (command posts) despite the poor endowment and the small number of troops. A remarkable contribution in this regard was brought by professor engineer Dimitrie Leonida, who received from the Great General Headquarters the task of urgently setting up a telegraph post in Roman for TFF communications (wireless telegraphy) of the Romanian Army between Moldova and Muntenia.

---

* Membru titular al A.O.Ș.R.

Keywords: transmissions; 1916 and 1917 campaigns; war for national reunification 1916-1919; wireless telegraph posts (t.f.f.); organizing transmissions; radio-goniometry services; mail service; liaison agencies.

Participarea armatei române la Războiul pentru întregirea neamului, cu toate implicațiile ei, avea să fie un examen greu și dur pentru toate categoriile de specialiști de transmisiuni, obligându-i la multe eforturi și rezolvări complexe, în unele condiții de risc maxim și situații neprevăzute.

Totuși, inventivi și inteligenți, ei au găsit soluții și procedee de realizare a unor sisteme de transmisiuni viabile care au asigurat în general neîntrerupt și de calitate, legăturile diferitelor comandamente, deși înzestrarea era mai mult decât modestă, iar efectivele foarte reduse.

La data de 14/17 august 1916, la decretarea mobilizării Armatei Române prin Înaltul Decret nr. 2784, s-au creat:

- Marele Cartier General (MCG);
- 4 Comandamente de armată;
- 7 Comandamente de Corp de Armată (CA);
- 2 Divizii de Cavalerie (D.Cv.);
- 23 Divizii de Infanterie (D.I.).

Toate aceste structuri aveau nevoie de legături, pe orizontală și verticală, care s-au asigurat cu greutate de cele 5 Companii de telegrafie care erau organizate pe secții, M.C.G. având în subordine Batalionul de specialități.

Datorită numărului mic al subunităților de telegrafie pentru comandamentele enumerate mai sus, s-a asigurat câte o secție t.f.f. sau de telegrafie; D.Cr. nu aveau secție de telegrafie cu fir.

De asemenea, cele 3 posturi radiotelegrafice, realizate în țară în anii 1914-1915, au trecut sub autoritatea Ministerului de Război, fiind utilizate pentru legătura cu aliații sub denumirea de post fix nr. 1 (Filaret), post fix nr. 2 (Băneasa) și post fix nr. 3 (Herăstrău);

Un post experimental, realizat de Emil Giurgea în Turnul Țepeș din parcul Carol, a fost instalat pe vagoane și a primit denumirea de „postul tren t.f.f. nr. 1” fiind pus la dispoziția M.C.G. și instalat inițial la Periș, ulterior la Bârlad și Iași.

O contribuție deosebită a avut-o prof. ing. Dimitrie Leonida, astfel:

„În Campania din 1913 prof. ing. D. Leonida este mobilizat la un regiment de geniu și i se încredințează comanda secției de telegrafie a diviziei a II-a rezervă, având la dispoziție oameni și căruțe, dar nici un aparat de telegrafie. Fiind mai înainte în serviciul primăriei obține două trăsuri (dube) de la serviciul sanitar pe

care le echipează cu aparate de la școală, formând două stații mobile de telegrafie și telefonie cu care s-au făcut transmisiuni interne.

În anul 1914 participă la construirea postului TFF din Parcul Carol I, împreună cu ing. Emil Giurgea, doctor în științe (1912 Paris).

În Primul Război Mondial prof. Leonida este mobilizat având gradul de locotenent și însărcinat de Marele Cartier General să înființeze urgent un post de telegrafie la Roman pentru a se preîntâmpina pericolul rușii comunicațiilor între Moldova și Muntenia de către trupele germane masate în Transilvania.

Pentru aceasta i s-au pus la dispoziție o stație tip Marconi de 0,6 KW cu tracțiune de 4 cai.

După câteva zile un alt ordin primit de la Marele Cartier General precizează că locotenentul Leonida trebuia să instaleze un post TFF în vagon de cale ferată.

Instalația primită era incompletă, alcătuită din câteva piese. În numai trei zile locotenentul Leonida adună și completează stația cu aparate și materiale din laboratorul Școlii de electricieni și mecanici (Școala Leonida), iar la 19 august 1916 convoiul Leonida format din trei vagoane de marfă CFR și un efectiv de 20 oameni în majoritatea lor foști elevi ai profesorului mobilizați pentru acest post denumit POST TFF TREN nr. 2 a plecat din București spre Roman.

1. Comandantul postului: locotenent prof. ing. Dimitrie Leonida.

2. Ajutor comandant: plutonier Vasile Gheorghe, absolvent al Școlii de electricieni și mecanici, promoția 1912, iar mai târziu salariat la Muzeul Tehnic.

3. Mecanicul stației TFF: Petre Vlădescu, absolvent al Școlii Leonida, promoția 1912, șeful Uzinei Electrice Botoșani.

4. Decebal Păunescu, plutonier, absolvent al Școlii Leonida, promoția 1912, care a bobinat alternatorul stației, a desenat planșe cu instalațiile acestui post și a întocmit un jurnal de activitate. Mai târziu a fost salariat la Muzeul etnografic.

5. Iancu Niculescu - radiotelegrafist, mobilizat și detașat de pe vaporul „Dacia”.

Odată ce au ajuns la Roman începe montarea postului în ziua de 21 august 1916.

Stația TFF era un emițător cu un emițător cu scântei de 1,5 kW și se compunea din:

- un motor de automobile cu 4 cilindri instalat pe două șini din oțel;
- un alternator de 4kW, 100 V, 1920 t/m;
- un dinam de 3 Kw, 120 V;
- un transformator de 12 Kw, 120 V/12000 V;
- un condensator în ulei de 30.000 V;
- un tablou de distribuție cu instrumente și aparatele respective;
- un self, manipulator, antenă și aparatură de emisie-recepție.

Pe lângă aceste instalații s-au luat de la școală o serie de mașini unelte: strung, freză, mașină de găurit, menghină etc.

De la începutul montării încep și greutatea.

Nu s-a permis ca antena să fie legată de turla bisericii și clopotnița de către episcopul din oraș care era de partea nemților. În cele din urmă vagoanele au fost trase centimetru cu centimetru de oameni pe câteva capete de șină care erau scoase din spate și puse mereu în față până la fabrica de zahăr. Antena a fost legată între cele două coșuri.

Condițiile de lucru erau însă foarte grele, când acul întrerupătorului primitiv făcea contact, totul era sub mare tensiune electrică și nenorocirea n-a întârziat să se producă. Inginerul Leonida a fost electrocutat din cauza unei defecțiuni la acest întrerupător, cuiul acestuia se lungise scăpând din niște șuruburi, făcuse contact tocmai când inginerul lucra la instalație.

„Dacă n-ar fi fost acolo Petre Vlădescu, absolvent al Școlii de electricieni, care să cunoască măsurile de reanimare aplicate electrocutaților, acest incident mi-ar fi fost fatal” – își amintește ing. Leonida.

Într-o bună zi vine o dispoziție ciudată. Se primește o telegramă din București prin care se ordona demontarea postului și aducerea lui în Capitală. Curios ordin tocmai când Bucureștii se pregăteau să se refugieze. Ordinul se execută, se demontează postul și se pornește spre București. Locotenentul Leonida oprește vagoanele cu stația TFF la Buzău și vine singur în București. Aici constată că un trădător a dat această dispoziție ca să producă derută. Lucrurile s-au lămurit definitiv atunci când acest ofițer a fost condamnat pentru spionaj în favoarea nemților.

Locotenentul Leonida se întoarce imediat la Buzău unde din nou caută să repună postul în funcțiune. De această dată este montat pentru recepție chiar în gară. Avea acum un personal mai complet prin cinci telegrafisti calificați.

Lucraseră până atunci la Ministerul Lucrărilor Publice și odată cu retragerea au fost concediați. Între timp s-a refugiat și Marele Cartier General la Buzău.

Situația războiului devenea din ce în ce mai grea. Armata română era nevoită să se retragă spre Moldova sub presiunea covârșitoare a forțelor germane mult superioare numeric.

Locotenentul Leonida primește ordin să se retragă în Moldova cu toată instalația.

Ordinul era foarte greu de îndeplinit, căci trenurile erau supraaglomerate, iar inamicul aproape.

Atunci Leonida ia legătura direct cu ceferiștii din Buzău și îi convinge în cele din urmă să atașeze vagoanele cu stația respectivă la ultimul tren care pleca spre Moldova. Trenul avea însă tonajul complet și transporta ofițeri superiori și

înalți funcționari ai căilor ferate, așa că în orice moment vagoanele suplimentare ar fi putut fi decuplate.

Pentru a preîntâmpina orice surpriză, Leonida dă dispoziție ca vagoanele să fie supravegheate la fiecare oprire de soldați din grupa lui. Și totuși într-o noapte vagoanele sunt părăsite în gara Ghidiceni. Locotenentul Leonida pleacă imediat în recunoaștere și la 5 km de gară găsește o fabrică de spirt cu linie de garaj și cu o mică hidrocentrală instalată pe pârâul Bârlad. Locurile păreau prielnice și Leonida hotărăște să se instaleze acolo cu postul de emisie.

După 36 ore de muncă istovitoare în ploaie se ridică un pilon și antena este întinsă între coșul fabricii și pilonul nou instalat. Se face legătura cu centrala electrică și postul intră imediat în funcțiune. Se recepționează primele vești liniștitoare (inamicul fusese oprit și pericolul îndepărtat).

Locotenentul Leonida răcește, se îmbolnăvește și este internat în spital. Postul de emisie era totuși mic fiind mereu blocat de un post al inamicului.

Prof. Leonida hotărăște construcția din materialele pe care le-a luat de la școală, a unor elemente din post care să-i mărească puterea și raza de acțiune. În acest sens, în luna mai 1917, este detașat, de la Iași la acest post, plutonierul Păunescu Decebal (fost elev din prima promoție 1912 la Școala de electricieni și mecanici „Școala Leonida”, apoi salariat la Muzeul Tehnic) și împreună cu ceilalți militari încep lucrările.

Un electromotor trifazic este transformat în alternator monofazic de 4kW. După o lună de zile totul era gata și în seara zilei de 26 iunie 1917, ora 20, locotenentul Leonida aprobă punerea în funcțiune a postului.

La ora 22, în aceeași seară, radiotelegrafistul Iancu Niculescu raporta comandantului postului că stația nu mai este blocată de inamic și că știrile transmise au fost recepționate de posturile din Atena și Sevastopol.

Acest post a funcționat cel mai bine până la încheierea armistițiului din 1918, iar acum se află expus în Muzeul Tehnic prof. ing. Dimitrie Leonida.

În tot acest timp, locotenentul Leonida s-a ocupat nu numai de buna funcționare a instalației, ci și de condițiile de viață ale oamenilor săi, de educația lor militară, profesională și de cunoștințele lor generale. Din fonduri proprii, el alcătuiește o bibliotecă de o mie de volume, se ocupă personal de distribuția cărților și obligă pe cititori să facă recenzia cărților.

ȘTEFAN SERINCU

Absolvent al Școlii „Leonida”, ultima promoție 1950-1954

Campania anului 1916 a scos în evidență o serie de probleme deosebit de importante pentru evoluția ulterioară a transmisiunilor, astfel:

- principiile întrebuințării subunităților de transmisiuni nu erau încă suficient de bine concretizate în regulamentul armatei;

- s-a folosit preponderent rețeaua telegrafică și telefonică teritorială (23.000 km cea telegrafică și la 13.580 km cea tf.) care au compensat lipsurile în mijloacele de transmisiuni din înzestrarea Armatei.

- până la mobilizarea și constituirea comandamentelor de armată, conducerea acțiunilor grupărilor de acoperire (comenzi de D. și Bg.) s-a efectuat direct de M.C.G. aproape exclusiv prin rețelele teritoriale, avându-se în vedere că D. și Bg. nu aveau în organica de pace subunități de telegrafie.

- până la 6 sept. 1916 (când situația creată în Dobrogea a impus o abatere de la planul inițial de campanie) – legăturile prin circuitele teritoriale au fost stabile.

La nivelul unităților, o largă întrebuințare au avut-o mijloacele de telegrafie optică și agenții de transmisiuni.

După declanșarea acțiunilor militare, datorită caracterului manevrier al acestora, secțiile de telegrafie au avut ca misiuni restabilirea limitelor, instalarea și deservirea oficiilor telegrafo-poștale de la Punctele de Comandă ale M.U. și construirea unor linii noi în unele sectoare.

Secțiile T.F.F. au fost folosite de către M.C.G. pentru legătura cu comandamentele de armată sau grupările operative, precum și pentru ascultarea transmisiunilor inamice. Încrederea în acest gen de legături era destul de scăzută, așa că, de câte ori situația a impus, s-au folosit curieri, transportați cu avioane și automobile, pentru transmiterea ordinelor.

De reținut însă că trimiterea unor documente de luptă nu era lipsită de pericole, așa cum s-a întâmplat în cazul capturării ofițerilor care aveau asupra lor ordinul de operații al Grupului de Armată comandat de gl. Prezan, episod considerat mult timp drept decisiv pentru rezultatul bătăliei Bucureștilor.

La 20 noiembrie 1916 a început retragerea generală a armatei române spre Moldova. Legăturile teritoriale erau îngreunate de presiunile inamicului, la care se adăugau rigourile iernii și faptul că rețeaua era nefuncțională.

În iarna anului 1916 și primăvara 1917 frontul s-a stabilizat și a permis unele reorganizări ale armatei inclusiv ale structurilor de transmisiuni. Greutățile întâmpinate în realizarea legăturilor în Campania din 1916 ca urmare a insuficienței mijloacelor din dotare, au determinat completarea cu aparatură și material de transmisiuni aduse în regim de urgență din Franța, astfel:

- 400 aparate telegrafice Morse;
- 200 centrale telefonice de 4 nr, 1200 centrale telefonice de 10 nr și 50 de 25 nr;
- 1500 telefoane;
- 2000 m cablu ușor cu 12 fire + cablu greu;

• S-au reorganizat secțiile de telegrafie și telefonie și s-au înlocuit vechile trăsuri cu altele noi, pe două roți, realizată de Arsenalul Armatei.

În anul 1917 s-au înființat la Iași, pe lângă B. de specialitate, Centrul de instrucție TFF și un atelier de reparații și fabricație.

La 01.03.1917, când s-a terminat reorganizarea companiilor și secțiilor de telegrafie, subunitățile au fost repartizate astfel:

• La MCG: 2Cp de telegrafie. Fiecare fiind compusă din 4 secții linia întâi și o secție de linia a II-a;

• La D. de I. și Cv - câte o secție de telegrafie de linia întâi;

• În continuare, telegrafia fără fir a rămas separată de serviciul telegrafic, telefonic și poștal, fiind condusă de șeful Serviciului TFF din cadrul secției 1 Operații a M.C.G.

În ceea ce privește serviciul radiogoniometric, în luna septembrie 1916, s-au făcut primele încercări de organizare a acestuia, cu cele 3 stații aduse de Misiunea Militară Franceză. Acestea au fost instalate la București, Ghimpați, și Slobozia în scopul determinării raioanelor de dispunere ale posturilor t.f.f. inamice, precum și pentru determinarea azimuturilor de zbor ale dispozitivelor inamice (Zeppelin) care executau misiuni pe timp de noapte.

Reorganizarea subunităților de transmisiuni a fost însoțită de precizarea sau reconsiderarea principiilor de organizare a legăturilor.

Astfel, conform ordinului M.C.G.:

• Corpurile de trupă și serviciile erau legate telefonic cu D., iar aceasta telefonic și telegrafic cu C.A. care la rândul său se lega telefonic și telegrafic cu Comandamentul Armatei și cu M.C.G;

• S-a trecut la principiul de rezolvare a legăturii „de sus în jos” confirmat de practica războiului ca procedeu de bază, fără a exclude, la nevoie și vechiul principiu „de jos în sus”;

• Conducerea serviciilor de corespondență militară revenea, în continuare, șefilor serviciilor tetegrafice, telefonice și poștale ale M.C.G. și de la armate;

• Legătura radio era organizată separat de către M.C.G. prin șeful serviciului T.F.F. din secția 1 operații a M.C.G.;

• S-au luat măsuri pentru folosirea hărților codificate și cifrarea radiogramelor;

• S-au ordonat fixarea orei exacte prin telegrafie, pt. coordonarea în timp a acțiunilor militare.

Din campaniile anilor 1916-1917 au rezultat unele concluzii și învățăminte de o importanță majoră și imediată, astfel:

- la începutul campaniei 1916 o parte din comandamente au manifestat neîncredere față de folosirea mijloacelor de transmisiuni în comparație cu agenții de transmisiuni și mijloacele optice;

- telegrafia devine mijloc de bază pentru realizarea legăturii (și datorită faptului că fiecare comunicare rămâne scrisă, constituindu-se în documente de luptă);

- telegrafia a devenit mijloc tehnic de bază pentru organizarea legăturii la eșaloane tactice și operative;

- procesul de asigurare a legăturii de „jos în sus” s-a schimbat, adoptându-se principiul „de sus în jos” spre sfârșitul războiului;

- telegrafia fără fir (tff) s-a folosit la scară mai restrânsă, fiind considerată în primul rând mijloc pentru interceptarea convorbirilor inamice și a comunicatelor agențiilor de presă și în al doilea rând, un mijloc pentru organizarea legăturilor proprii.

- agenții de legătură, mijloacele poștale și cele de semnalizare s-au folosit pe scară largă în toate formele de luptă;

- dotarea cu mijloace telefonice și telegrafice a fost necorespunzătoare în campania din 1916 și mult înjumătățită în cea din 1917 și ca urmare a sprijinului primit de la aliați, în special de la francezi.

- cu privire la mijloacele radiotelegrafice:

- situația a fost necorespunzătoare comparativ cu ceilalți beligeranți;

- tot timpul războiului, Armata Română a avut doar 14 posturi t.f.f. de campanie, în timp ce armatele germană și franceză dispuneau de câteva sute de posturi radio (apăruseră tuburile electronice);

- posturile t.f.f. românești erau instalate pe trăsuri cu tracțiune hipo, greoaie și voluminoase, în timp ce cele germane și franceze erau instalate, în cea mai mare parte, pe mijloace auto.

În concluzie:

- dacă la începutul războiului, transmisiunile pe câmpul de luptă, nu au fost apreciate la adevărata lor valoare, experiența celor doi ani de război și greutățile întâmpinate de către comandanții de toate treptele în conducerea trupelor, au determinat o schimbare radicală în concepțiile de până atunci cu privire la organizarea transmisiunilor și asigurarea legăturilor.

- La sfârșitul Primului Război Mondial, eșaloanele de decizie din armată, dar și foarte mulți teoreticieni militari, au ajuns la concluzia că într-un eventual nou conflict major, legătura între comandamente devine decisivă, iar fluxul informațional crescut va avea nevoie de un suport tehnic perfecționat, de resurse umane specializate și de proceduri noi, care să pună în valoare tehnica de vârf,

inteligența oamenilor evitând disfuncțiile care s-au manifestat în campania recent încheiată.

Așadar, și trupele de transmisiuni ale Armatei Române au fost în slujba țării, a libertății, identității și unității românești!

BIBLIOGRAFIE

Arhivele Militare Române.

DUMITRU C., OSCA A., *Transmisiunile – suport al conducerii militare*, 2003.

ENCIU G., BIJI I., PANAIT L., Col. CONSTANTINESCU E., *Contribuții la istoria trupelor de transmisiuni din Armata Română*, București, 1973.

ENCIU G., *Pe lungimile de undă ale datoriei*, 1985.

CERACEANU I., TIGARAN G., *Transmisiunile Armatei României*, 2016.

